

crkva u svijetu

EKUMENIZAM

ANGLIKANSKO-KATOLIČKA DEKLARACIJA O AUKTORITETU U CRKVI

Jerko Barišić

Najkonkretniji plod povijesnog sastanka pape Pavla VI. i anglikanskog primasa Ramseya 1966. bio je osnutak Mješovite anglikansko-katoličke komisije koja će zajednički istraživati i rješavati sporna pitanja između dviju Crkava. Na trećoj sjednici te najprije Pripravne mješovite anglikansko-katoličke komisije 1968. određeno je da se studiraju glavne doktrinarne točke koje razdvajaju dvije zajednice: auktoritet, ministerij i euharistija (Malta-Report, 1968). Poslije će se obrnuti ovaj redoslijed tema. Tako je najprije dogotovljena *Zajednička deklaracija o euharistijskoj nauci* (Windsor, 1971), zatim *Deklaracija o ministeriju i ređenju* (Canterbury, 1973) i napokon kao treća latica zlatnog trolista izlazi i *Deklaracija o auktoritetu u Crkvi* (Venecija, 1976).¹ Na ovoj se *Deklaraciji* počelo raditi već 1970. I poslije dugog proučavanja i raspravljanja u Mlecima je koncem ljeta 1976. redigiran definitivni tekst. Dokumentat je objavio 19. siječnja 1977. u Rimu Radio-Vatikan a u Londonu dnevnik »The Times«.²

STRUKTURA I SADRŽAJ DOKUMENTA

Zajednička *Deklaracija* Međunarodne anglikansko-katoličke komisije o auktoritetu u Crkvi ima najprije prethodnu napomenu, zatim uvod, za kojim slijedi šest dijelova, i konačno zaključak. Dokumentat je podijeljen u dvadeset i šest brojeva. Prethodnu napomenu potpisala su dva supredsjednika Komisije, anglikanac H. R. McAdoo i katolik Alan C. Clark, dok će na koncu dokumenta biti imena svih članova Komisije.

¹ Vidi moj članak *Teološki dijalog između Anglikanske zajednice i Katoličke crkve, Crkva u svijetu*, Split, 1975, broj 1, str. 55–65).

² Tekst dokumenta na francuskom u *La Documentation Catholique*, Paris, 6. II. 1977, no 1773, str. 118–130. Na talijanskom u *La Civiltà Cattolica*, veljača 1977, Roma, br. 3038, str. 258–269 ili *Oikoumenikon*, Riano di Roma, br. 2–3 1977, quaderno 257–258, str. 105–120.

Prethodna napomena

Tu se ukratko govori o historijatu ove *Deklaracije*, zatim o uzročnosti pitanja vrhovne vlasti u Crkvi u pogledu odijeljenja u 16. stoljeću, te o važnosti rješenja ovih još neriješenih pitanja za napredovanje na putu ponovnog sjedinjenja. Iznosi se i uvjerenja da je »ova *Deklaracija* pridonijela značajan udio rješenju tih problema«. Konačno se spominju mnogostruke obostrane praktične posljedice i koristi ovog sporazuma. »U tome bismo svjetlu željeli podnijeti naše zaključke dotičnim vlastima u nadi da će naš rad... poslužiti ne samo nama nego također i kršćanima različitih tradicija u zajedničkom traženju jedinstva Kristove Crkve.«

Uvod

On rezimira sav sadržaj dokumenta. To je njegova polazna točka. »Priznavanje Krista kao Gospodina sačinjava oslonac kršćanske vjere.« Njemu Bog daje svu vlast na nebu i na zemlji. On pak šalje Duha Svetoga po kome će se ostvariti vječni Božji plan: uspostava zajednice ljudi s Bogom i njih međusobno. A »Crkva postoji da služi ostvarenju toga plana da Bog bude sve u svima« (1).

I. Kršćanski auktoritet

Prvi dio govori o duhovnoj punomoći koja je istinska vlast u Crkvi. Ona se s jedne strane izvršava Božjom riječju koja nam govori u Sv. Pismu, a s druge strane to je duh uskrsnulog Gospoda koji sveudiljno vodi Crkvu.

Auktoritet u Crkvi dolazi od apostolske zajednice. Ona je, vođena svjetlom Duha Svetoga, shvatila spasiteljsko djelo Kristovo kao i povjerenju joj misiju — naviještanje radosne vijesti cijelome svijetu. Apostoli su riječima i spisima prenijeli ono što su vidjeli i čuli (2). »Duh uskrslog Gospodina, trajno prisutan u kršćanskoj zajednici, nastavlja podržavati Božji narod u pokoravanju volji Očevoj.« Odatle za kršćansku zajednicu odgovornost koja stvara uzajamne obaveze različitih dijelova (3).

II. Auktoritet u Crkvi

Ovdje se opisuje komplicirani proces kako nastaju odluke u Crkvi, te kako svi članovi preko različitih karizama sudjeluju u izvršavanju vlasti. Auktoritet u Crkvi najprije se oslanja o svetost (4). No on potječe također i od specijalnih darova podijeljenih od Duha Svetoga. Među njima se ističe *episkope* (nadgledništvo) ređenih ministara. Ta pastoralna vlast pripada prije svega biskupu. »Ova služba Crkve, koja je službeno povjerenjena samo zaređenim ministrima, vlastita je crkvenoj strukturi po mandatu što ga je dao Krist a priznala zajednica« (5). Spoznavanje volje Božje nije monopol samo zaređenih službenika. U tome sudjeluje cijela zajednica, posebno u sve dubljem shvaćanju evanđelja i njegovih implikacija. Postoji uzajamno djelovanje ređenih službenika i ostalih vjernika. Naime, zaređeni raspoznavaju pronicavost vjernika i daju joj pouzdan izraz. Zajednica sa svoje strane mora biti osjetljiva te vrednovati oštroumnost i naučavanje zaređenih (6). »Crkvena vlast ne može u adekvatnoj mjeri odražavati Kristov auktoritet jer je uvijek podvrgnuta

granicama i grešnosti ljudske naravi. Svijest takve neadekvatnosti jest trajni poziv na reformu« (7).

III. Auktoritet u zajednici Crkava

Nastavlja se ista točka gledanja i govori kako su lokalne crkve uzajamno i zajednički obavljale auktoritet u duhovnim i teološkim pitanjima. Episkopalna struktura Crkve uvjerljivo je prikazana povijesno i sistematski. Zatim nadređenost i podređenost biskupa.

»Koinonia nije ostvarena samo unutar lokalnih kršćanskih zajednica nego također i u međusobnom zajedništvu tih zajednica.« »Biskup izražava to jedinstvo vlastite crkve s drugima; to je simbolizirano sudjelovanjem više biskupa na njegovu ređenju« (8). Sve tamo od Jeruzalemskog sabora Crkve osjećaju potrebu da ojačaju zajedništvo sakupljajući se na regionalne ili pak univerzalne sastanke kako bi zajednički diskutirale pitanja od općeg interesa i da bi se suprotstavile izazovima vremena. Tako Crkva hotеći biti vjerna Kristu formulira vlastito pravilo vjere i uređuje svoj život. Odredbe skupa, koji je definiran kao »ekumenski sabor«, obavezuje cijelu Crkvu (9). Ubrzo je u povijesti razvoja Crkve biskupima važnijih sjela pridana funkcija nadziranja nad drugim biskupima vlastite pokrajine. Ta se praksa nastavila do danas. Ovaj oblik nadgledništva jest služba suodgovornosti sa svim biskupima dotičnog kraja (10). Dužnost biskupa jedne glavne stolice jest opskrbiti biskupe u opsegu njihovih crkava svojom potporom u promicanju ispravne nauke, svetosti života, bratskog jedinstva i uloge Crkve u svijetu (11). »U kontekstu ovog povijesnog razvoja rimska je stolica, čija je prednost bila povezana uz smrt Petra i Pavla što se zbila u tom mjestu, postala konačno glavno središte u pitanjima koja se tiču univerzalne Crkve. Važnost biskupa Rima među drugim biskupima, njegovom braćom, razložena po analogiji s položajem Petra među apostolima, bila je protumačena kao Kristova volja za njegovu Crkvu.« I. vatikanski sabor utvrdio je da je ta služba nužna u svrhu jedinstva cijele Crkve. II. vatikanski postavio je takovo služenje u najširi kontekst odgovornosti podijeljene sa svim biskupima. Zajedništvo s biskupom Rima ne uključuje podvravanje jednom auktoritetu koji bi prigrušio distinktivne crte lokalnih Crkava. »Svrha te biskupske funkcije rimskog biskupa jest promicati kršćansko bratstvo u vjernosti naučavanju apostola.« Uza sve povijesne nedostatke, modifikacije, krive interpretacije, čak i osobnu nedostojnost nekih nosilaca »primat, ispravno shvaćen, uključuje izvršavanje nadzora sa strane rimskog biskupa u cilju čuvanja i promicanja vjernosti svih Crkava Kristu i jednih drugima. Zajedništvo s njime zamišljeno je kao zaštita katoliciteta svake mjesne Crkve i kao znak zajedništva svih Crkava« (12).

IV. Auktoritet u stvari vjere

Ovaj dio okreće se osobitom području auktoriteta, naime auktoritetu u vjerskim pitanjima. Tu postoje poznate ozbiljne teškoće među Crkvama. Zato su malo dulji uvodi načelne naravi. Prikazuje se razvoj učiteljskog auktoriteta: sinode, koncili, rimska stolica.

»Lokalna crkva ne može biti uistinu vjerna Kristu, ako ne želi promicati univerzalnu zajednicu«. »Ta zajednica je utemeljena na vjeri u Isusa

Krista.« Svaka lokalna crkva mora uvijek tražiti sve dublje shvaćanje i jasnije izražavanje ove zajedničke vjere (13). U svrhu razbistravanja i prenošenja vjere Crkva je ustanovila formulaciju simbola vjere, saborске definicije i druge neophodno potrebne vjerske izjave (14). Crkva treba navijestiti evanđelje svim generacijama i kulturama, zato će ga ona proročki prevesti da ga svatko u svojoj situaciji može shvatiti i odgovoriti mu. To mora biti uvijek suglasno Sv. pismu. Premda su ta tumačenja uvjetovana okolnostima, njihove sigurne intuicije mogu imati trajnu vrijednost. Jasno je da te formule nisu jedine moguće niti su najsavršenije. Novi izričaj ne kontradiciira izvornoj definiciji nego je izgrađuje (15). »Lokalni koncili, održani poslije drugog stoljeća, fiksirali su granice Novog zavjeta i dali Crkvi kanon koji je ostao normativan.« Koncilijska metoda auktoriteta aplicirana je i u pitanjima discipline i temeljne doktrine. »U procesu primanja bitnu ulogu igraju materija koja čini objekt definicije i odgovor vjernika« (16). Znatna važnost kod priznavanja saborskih odluka pridavana je njihovoj ratifikaciji sa strane glavnih sjedišta, posebno Rimske stolice. Vremenom je suglasnost Rima postala nužna za opće odobrenje najvažnijih stvari i za njihovu kanonsku valjanost. Rimski je biskup također intervenirao u kontroverzama što su se odnosile na pitanja vjere (17). Crkva ima zadaću naviještanja i čuvanja evanđelja. U tu svrhu izdaje objašnjenja u stvarima vjere. Ova zadaća obavezuje sav Božji narod. U ozbiljnim poteškoćama treba se uteći Sv. pismu, simbolima vjere, Ocima te koncilijskim definicijama prve Crkve. Biskupi imaju posebnu odgovornost u promicanju vjere te raspoznavanju zabluda. Krist neće ostaviti Crkvu, a Duh Sveti će je voditi u svu istinu. »Zato se za Crkvu, uza sve njezine slabosti, može reći da je indefektibilna« (18).

V. Auktoritet koncilijski i primacijalni

Sada se govori takorekuć o zrelim plodovima dosadašnjeg raspravljanja, o sržnoj točki svega — koncilijskom i primacijalnom auktoritetu. Kako se međusobno odnose biskupski i papinski auktoritet. Episkopat i primat su komplementarne temeljne crkvene strukture u prikladnoj ravnoteži.

»Kad se Crkva sastaje na ekumenskom saboru, njezina rješenja o temeljnim pitanjima vjere zaštićena su od zablude.« Biskupi uživaju poseban Kristov dar darovan njegovoj Crkvi. To se odnosi samo na one saborske dekrete koji formuliraju središnje istine spasenja (19). Biskupi su kolektivno odgovorni za obranu i tumačenje apostolske vjere. »Primat dodijeljen jednom biskupu uključuje da, pošto je konzultirao svoju subradu u episkopatu, može govoriti u ime njih i iznijeti njihovo mišljenje« (20). »Primat ne traži uniformnost tamo gdje je legitimna raznolikost, niti centralizira administraciju na štetu mjesnih Crkava.« On djeluje kolegijalno i ne uzurpira odgovornost biskupa (21). Zajednica Crkava zahtijeva održavanje pravilne ravnoteže ovih dvaju komplementarnih elemenata nadgledništva (primat i koncilijskost) skupa uz odgovorno sudjelovanje cijelog Božjeg naroda (22). Nužno je da na općoj razini bude ostvaren taj opći model dvostrukog nadgledništva na službu zajednice Crkava. A »jedina stolica koja traži univerzalni primat i koja ga je izvršavala i još nastavlja izvršavati takvo nadgledništvo jest Stolica Rima, grad u kojem su umrli Petar i Pavao. Razumije se samo po

sebi da bi u eventualnom budućem sjedinjenju univerzalni primat, kakav je opisan, moralo posjedovati to Sjedište« (23).

VI. Problemi i perspektive

Posljednji odlomak sadrži pitanja koja još uvijek čine stanovite teškoće. Ali ujedno se pokazuje i na neke svijetle izgleda za budućnost.

Upogled rimskog primata ostaju ipak neki problemi: a) »Petrovskim tekstovima« dano je veće značenje nego što ga stvarno imaju. b) »Božansko pravo« Petrovih nasljednika s I. vatikanskog treba jasno protumačiti. Ako ono znači da je to dio Božjeg plana za univerzalnu zajednicu, onda nema nesklada. Akoli znači da se jedna Crkva koja nije u jedinstvu s biskupom Rima smatra od Katoličke crkve kao manje potpuna Crkva, poteškoća bi ostala: za one koji bi se ujedinili prestala bi; za druge naprotiv predstavljala bi zapreku da uđu u zajednicu s Rimom. c) Anglikancima je velika teškoća ustvrditi da je papa infalibilan u naučavanju. No papina nezabludivost strogo je razgraničena uvjetima I. vatikanskog. d) Za anglikance je također poteškoća i papina neposredna univerzalna jurisdikcija. I to je riješio I. vatikanski. Njegova je naime bila misao da bi se »papinski primat trebao vršiti samo da se sačuvaju a nikako poruše strukture mjesnih Crkava«. Danas Katolička crkva radije shvaća vlast Crkve više pastoralno (24). Uza sve navedene teškoće ova *Deklaracija* »predstavlja značajno slaganje s posljedicama od znatne važnosti«. Doktrinarno slaganje u svim trima Deklaracijama ulijeva nadu »da će se moći riješiti teškoće koje još ostaju« (25).

Zaključak

Postignuti su sporazumi o nauci euharistije, ministerija i, ako se isključe rezerve u paragrafu 24., auktoriteta. Ti sporazumi po sebi ne mogu dovesti do cilja — kršćanskog jedinstva. Zato se *Deklaracije* podnose odgovarajućim vlastima neka one procijene mogu li ili ne mogu ovakve kakve su izraziti jedinstvo na razini vjere u ovim temeljnim temama (26).

ANALIZA I ZNAČENJE DOKUMENTA

Deklaracija o auktoritetu u Crkvi duboko zadire u mnoge teološke i disciplinske probleme koji se izravno tiču auktoriteta ili su s njime usko povezani. O njihovom uspješnom rješavanju ovisi napredovanje na putu ka jedinstvu. Prethodna napomena dokumenta izričito kaže: »Još neriješena pitanja o naravi i vršenju auktoriteta u Crkvi mogla bi priječiti rastuće iskustvo jedinstva u koje se ugledaju naši aktualni odnosi.« Spomenut ćemo najvažnije probleme.

Najvažniji a i najzanimljiviji dio *Deklaracije* predstavljaju mjesta koja govore o papi. Na tom je terenu i započela rastava za Henrika VIII. »Naše povijesne podjele imaju svoj žalosni početak upravo u problemu papinskog primata« (pret. nap.). Primat je bez sumnje jedan od najtežih ekumenskih problema uopće. Svijestan toga rekao je i sam Pavao VI. za svog povijesnog posjeta Ekumenskom vijeću Crkava u Ženevi 10. lipnja 1969. otvoreno iako delikatno: »Naše je ime Petar.«³ Dakle »s tre-

³ Glas Koncila, Zagreb, 29. VI. 1969, br. 13, str. 5.

ćim dokumentom odvažno je dotaknut središnji živac ekumenskog pokreta: papinski primat.⁴

U dokumentu se prije svega govori o potrebi univerzalnog primata u Crkvi sa sjedištem upravo u Rimu: »Ako mora biti izvršena Božja volja u vezi s jedinstvom cijele kršćanske zajednice u vjeri i ljubavi, nužno je da na univerzalnoj razini bude ostvaren ovaj opći model među komplementarnim aspektima nadgledništva, primacijalnim i koncilijarnim, na službu zajednice Crkava. Jedina stolica koja traži univerzalni primat i koja ga je izvršavala i još nastavlja izvršavati takvo nadgledništvo jest Stolica Rima, grad u kojem su umrli Petar i Pavao. Razumije se samo po sebi da bi u eventualnom budućem sjedinjenju univerzalni primat, kakav je opisan, moralo posjedovati to Sjedište« (23). Iz obnovljenog primata proizišle bi velike obostrane koristi: »Zajedništvo s Rimskom Stolicom dalo bi Crkvama Anglikanske zajednice ne samo prostraniju zajednicu, nego također i pojačanje sposobnosti ostvarivanja njihova tradicionalnog ideala različitosti u jedinstvu« (pret. nap.). A katolici bi bili »obogaćeni prisutnošću posebne tradicije duhovnosti i kulture čija je odsutnost lišila Rimokatoličku crkvu dragocjenog elementa u kršćanskoj baštini. Rimokatolička crkva može mnogo naučiti od anglikanske sinodalne tradicije koja uključuje laikat u život i misiju Crkve« (pret. nap.). Ali to bi zahtijevalo i obostrane promjene. »Zajedničko priznanje rimskog primata proizvelo bi promjene ne samo u Anglikanskoj zajednici nego također i u Rimokatoličkoj crkvi. S obje strane bi spremnost učiti, nužna za ostvarenje takve otvorenije zajednice, tražila poniznost i ljubav« (pret. nap.). Npr., britanski suveren morao bi se odreći naslova vrhovnog poglavara Anglikanske crkve. Nisu li i nedavni pokušaji izvlačenja Anglikanske crkve iz zagrljaja s engleskom civilnom vlašću put k tome?

Pogledajmo sada kakav nam primat pruža *Deklaracija!* Počujmo citate! »U kontekstu ovog povijesnog razvoja Rimski je Stolica, čija je prednost bila povezana uz smrt Petra i Pavla što se zbilja u tom mjestu, postala konačno glavno središte u pitanjima koja se tiču univerzalne Crkve« (12). »Među složenim povijesnim faktorima koji su pridonijeli priznavanju koncilskih odluka znatna se važnost pridavala njihovoj potvrdi sa strane glavnih stolica a posebno stolice Rima. Već od najprvih vremena druge su Crkve aktivno tražile potporu i odobrenje Rimske crkve, a tijekom vremena pristanak Rimske Stolice postade nužnim za općenito prihvaćanje sinodalnih odluka u važnijim stvarima od natpokrajinskog interesa, a konačno također i za njihovu kanonsku valjanost. Izražavajući prema njima vlastito slaganje ili neslaganje, mjesna Crkva Rima i njezin biskup vršili su svoju odgovornost prema drugim mjesnim Crkvama i prema njihovim biskupima što se ticalo čuvanja cijele Crkve u istini. Osim toga biskup Rima bio je upućen da posreduje u kontroverzama o stvari vjere, u većini slučajeva da odgovori na upravljene mu apele, ali katkada također i vlastitom inicijativom« (17). »Primat, ispravno shvaćen, uključuje izvršavanje nadzora sa strane rimskog biskupa u cilju čuvanja i promicanja vjernosti svih Crkava Kristu i

⁴ Wann reichen sich Rom und Canterbury die Hand? u *Christ in der Gegenwart*, 20. II. 1977, Freiburg i. Br., br. 8, str. 59.

jednih drugima. Zajedništvo s njime zamišljeno je kao zaštita katolici-teta svake lokalne Crkve i kao znak zajedništva svih Crkava« (12). *Deklaracija* se ne ustručava otvoreno kritizirati i neke manjkavosti pri-mata kroz povijest. »Ipak ni teorija ni praksa nisu nikada potpuno os-tvarile te ideale. Katkada je Rimaska Stolica preuzela neke funkcije koje nisu bile nužno vezane uz primat; katkada je naslovnik te Stolice imao vladanje nedostojno njegove službe; katkada je slika ove funkcije bila zamračena tumačenjima koja su joj bila dana; a katkada su izvanjski pritisci učinili gotovo nemogućim njezino posebno vršenje» (12).

Iz svega navedenog vidi se da je to povijesni primat. *Deklaracija* naime promatra razvoj rimskog primata sa povijesnog aspekta slično kao i ostalih primata. Razlika je samo u tome što je ovdje vršenje općeg a tamo mjesnog značaja. Osim toga rimski je primat vezan uz mučeničku smrt Petra i Pavla. Time je bez premca zajamčeno apostolstvo Rimske crkve. Tu bi dakle bila točka važnog consensusa za sav kršćanski svijet. Tekst nadalje ističe analogiju sa pozicijom Petra među apostolima. To je konačno dovelo, kaže dokumenat, I. vatikanski da »izjavi kako je ta služba nužna u svrhu jedinstva cijele Crkve« (12). Uz povijesno prven-stvo anglikanci priznaju papi vrhovnu sudačku vlast u stvarima vjere. On je čuvar i promicatelj vjernosti Crkava Kristu i jednih drugima. On je zaštita katoliciteta i znak zajedništva.

Do tako visokog pojma papinskog primata anglikanci nisu došli tako brzo. Išlo je to polagano i pomalo. U *Deklaraciji* otkrivene »konvergen-cije« bile su već dugo pripravljanje. Trebalo je golemih napora, strpljivog rada te ustrajne molitve i žrtve, da bi se na putu zbližavanja došlo do ovog zamašnog koraka učinjenog s mletačkim dokumentom. Već su u 17. stoljeću neki anglikanski teolozi vidjeli Crkvu Rima kao središte jedinstva barem »per Providentiam divinam«. Poslije će se u angli-kanizmu iskristalizirati razna strujanja vrlo bliska katolicizmu i papin-stvu koja će stvarati povoljnu klimu i zdravu atmosferu što će konačno dovesti do ove *Deklaracije*. Anglikance će mnogo približiti papinstvu oksfordski pokret, nastao u prvoj polovici 19. stoljeća s ciljem da obnovi Anglikansku crkvu i povrati je u katoličku tradiciju. Zatim imamo an-glo-katolicizam koji se razmahao pri koncu 19. stoljeća. On ide za sjedi-njenjem s Rimom, prihvaća običaje i praksu stare Engleske crkve prije reforme smatrajući se njezinim nastavkom, dok manjina među njima vjeruje i u papinu nezabludivost. Ekstremni položaj čini anglo-papizam, koji prihvaća sve teze rimokatolicizma. A nekoji u njemu idu čak dotle da dopuštaju vlast papine jurisdikcije.⁵ Naklonost papinstvu pokazuju naročito reformirane anglikanske redovničke zajednice.⁶ Većina ih ima vrlo naglašen »katolički consensus«, dok nekoje žestoko brane »papis-tički ideal«. Dosta je spomenuti samo benediktinsku opatiju Nashdom (vjeruje u papinu nezabludivost) ili samostan Svetog Križa (Haywards

⁵ Ovdje je svakako najdalje otišla *Confraternity of Unity* u čijoj konstituciji stoji: »vjerujem u primat, ne samo časti nego jurisdikcije, biskupa Rima, nasljednika Sv. Petra, prvaka apostolskog, vikara Isusa Krista«. Nadalje *Bratovština jedinstva* prihvaća koncile Tridentinski i Vatikanski kao i sve ono što je tu definirano »posebno uključivši primat Rimskog biskupa i njegov nezabludivi auktoritet«. (Maurice Villain, *Introduction à l'œcuménisme*, Casterman, 4e édition, 1964, str. 158—159, bilj. 11)

⁶ Sve one pripadaju »Visokoj crkvi« — High church — koja je bliža katolicizmu i smatra se nastavkom Engleske crkve prije reforme, ali jednako prihvaća i reformu.

Heath), pa udrugu Church Union.⁷ Jačanju papinstva poslužiti će i Lambethski apel za sjedinjene svih Crkava 1920., pa poznato zalaganje Lorda Halifaxa, te pogotovo Malinski razgovori 1921.—1926. Na njima se već bilo došlo do »povijesnog primata«. Tu je naime dekan Wellsa dr. Robinson prvi predložio prihvaćanje povijesnog primata. No u Malinesu to je bilo više privatno, dok je u *Deklaraciji* već službenije. Inače Razgovori u Malinesu uglavnom su govorili o »primatu leadershipa«.⁸ Nadalje treba napomenuti da je na desetoj Lambeth-konferenciji 1968. o papinstvu rečeno: »U papinstvu priznajemo povijesnu stvarnost čija uloga u svom razvoju zahtijeva sa strane svijetu, koji gaje interes za jedinstvo cijeloga Tijela Kristova, duboko razmišljanje i zajednički studij«.⁹ U projektu zaključne izjave, koji nije zadržan u definitivnom tekstu, stajalo je da Komitet »vjeruje da je velika većina anglikanaca spremna priznati da bi u sjedinjenoj Crkvi Rimsko Stolica imala primat ljubavi uključujući ujedno čak i službu«.¹⁰ Toj atmosferi konačno je pripomoglo i općenito »razmekšavanje« stajališta prema primatu kod protestanata uopće. A započelo je 1952. s glasovitim djelom evangeličkog teologa Oscara Cullmanna *Saint Pierre, disciple, apôtre, martyr*, gdje je pitanje Petrove službe postavljeno na nove temelje. U tome su ga slijedili i drugi protestantski teolozi. Na poslijetku dolazi i II. vatikanski koji će još više i teoretski i praktično približiti odijeljene kršćane papi. Sve je to, eto, pridonijelo da se je o primatu u *Deklaraciji* i s anglikanske strane moglo ovako govoriti, složiti se i podpisati.

Međutim, na adresu *Deklaracije* upogled papinskog primata ima i zamjerki, nedostataka. Najprije što se tiče samo povijesnog primata. U dokumentu se ne govori o njegovu božanskom porijeklu. Regionalni primati su povijesni, iuris ecclesiastici, dok je rimski dogmatski primat, iuris divini. On se doista ostvaruje u povijesti ali je nastao po Kristovom mandatu (Mt 16, 18—19; Iv 21, 15—17), dok su drugi nastajali kroz povijest a prihvaćeni su i potvrđeni od Crkve. »Vrlo brzo u povijesti Crkve biskupima važnijih sjela bila je dodijeljena funkcija nadziranja nad drugim biskupima njihove pokrajine« (10). O manjkavosti *Deklaracije* u vezi s nedostacima samo povijesnog papinskog primata Dumont rezonira ovako: Regionalni primat — piše on — nema drugog sakramentalnog temelja osim karizme nadgledništva. Jednako i univerzalni primat. Kod regionalnih se primata radi o djelomičnom napuštanju suvereniteta slobodno prihvaćenog u korist zajednice i kanonski ratificiranog. Zato Katolička crkva kaže da je regionalni primat jednostavno crkvenog prava. Ali za univerzalni primat izjavljuje I. vatikanski da je božanskog prava. Svaki naime biskup ređenjem prima od Duha Svetoga obećanje učinkovite pomoći u izvršavanju svoje dužnosti i svoje moći nadgledništva za očuvanje zajednice. Snagom svog nadgledništva svaki primas (lokalni, regionalni) izvršava svoju odgovornost i ispunja vlastite

⁷ Olivo Bolzon, *Il dialogo ecumenico*, Editrice Trevigiana, Treviso, 1966, str. 59—60. — Maurice Villain, nav. dj., str. 158, 255.

⁸ Vidi moj članak *Razgovori u Malinesu, Crkva u svijetu*, Split, 1977, broj 2, str. 157—167.

⁹ Alberto Trevisan, *Rapporti tra Comunione anglicana e Chiesa cattolica romana (1960—1976)*, *Ottomenikon*, Riano di Roma, br. 2—3 1977, quaderno 257—258, str. 174.

¹⁰ Hilaire Marot, *L'autorité dans l'Eglise, Document anglican-catholique romain*, u *Irénikon*, Chevetogne, no 1, 1977, str. 67.

primacijalne obaveze. No to nipošto nije dovoljno za univerzalni primat. Ne može se naime pribjeći samome faktu povijesne nužnosti univerzalnog primata ili njegovom priznavanju sa strane zajednice tijekom stoljeća, pa ni goloj znanstvenoj egzegezi Sv. pisma. Kod katolika je to neposredno unutrašnje vjersko osvjedočenje, da je Krist povjerio auktoritet apostolskom zboru i u njegovoj sredini posebno Petru te odredio da ga nastave izvršavati u svjetlu Duha Svetoga preko svojih nasljednika. A ovaj dokumenat samo ruši zapreke koje smetaju ovom vjerskom pristajanju.¹¹ Anglikanci ne prihvaćaju ni papinu neposrednu jurisdikciju u univerzalnoj Crkvi kao ni njegovu nezabludivost kada u stvarima vjere i morala naučava kao vrhovni naučitelj opće Crkve. Zato tekst dokumenta na to uopće ne aludira. Ali na koncu će *Deklaracija* pod naslovom *Problemi* sabrati sva neriješena pitanja u vezi s papinstvom. Naime, u dugačkom broju 24 Komisija je lojalno iznijela teškoće koje još ostaju. I to su uopće jedine sporne točke ove *Deklaracije*. Da ih spomenemo: preširoko tumačenje »Petrovskih tekstova« u Sv. Pismu, značenje jure divino iz I. vatikanskog, nezabludivost u naučavanju i neposredna univerzalna jurisdikcija. Dakle, radi se o auktoritetu rimskog biskupa. I to, bilo o temeljima katoličke nauke na koje se on upire (i testi petri), bilo o naravi prava na koje se poziva (jure divino), bilo pak o ekstenziji njegovog objekta (infallibilitas, jurisdictionis universalis et immediata). Ta pitanja ostaju predmetom daljnjeg teološkog istraživanja. *Deklaracija* mu je skicirala putove, usmjerenje, gdje bi se mogle otkriti nove konvergencije. Komisija svraća pozornost na ove momente: 1. veća odgovornost akribije kod katoličkih egzegeta (tj. usko tumačenje Petrovskih tekstova Novog zavjeta); 2. protumačiti dosta nejasni izraz jure divini (naprama razumljivom jure ecclesiastici); 3. rigorozniji studij koncilskih tekstova o papinoj nezabludivosti te sveopćoj i neposrednoj jurisdikciji (što su naime saborski oci precizno mislili i shvaćali). Pred stručnjacima je dakle još veliko polje rada.

Pošto dakle u ovoj najbitnijoj stvari auktoriteta — papinstvu — nema potpunog slaganja, neki kažu da bi bolje bilo da u 24. broju ne stoji: »što smo dosada napisali vrijedi kao sporazum o auktoritetu u Crkvi i, posebno, o temeljnim principima primata«. Sama riječ »sporazum« malo je prejaka, jer ni u drugim pitanjima — osim primata u auktoritetu — to slaganje nije u potpunoj mjeri. Zato se točnije govori u slijedećem broju o »postignutoj doktrinarnoj konvergenciji« a ne o identičnosti pogleda. Ta konvergencija neosporna je i »značajna«. U svakom slučaju dokumenat je sposoban uvjeriti nepristranog anglikanca o utemeljenosti crkvenog auktoriteta kao i o univerzalnom biskupskom ministeriju koji tradicionalno pripada biskupu Rima.¹² Zajednički pak stav Komisije, da Duh Sveti vodi Crkvu prema svoj istini, omogućio je katoličkim članovima da potpišu »tvrđnju prema kojoj je postignuto slaganje u temeljnim načelima univerzalnog primata, iako još djelomično, jer dopušta pristupiti teškoćama koje još ostaju s osnovanom nadom, da se mogu nadvladati«.¹³

¹¹ Christophe J. Dumont, »L'Autorità nella Chiesa«: *Analisi critica della Dichiarazione, Oikoumenikon*, Riano di Roma, br. 2—3 1977, quaderno 257—258, str. 130—135.

¹² Christophe J. Dumont, navedeni članak, str. 125.

¹³ Nav. dj., str. 132.

Osim papinskog primata *Deklaracija* dotiče i druge važne probleme s područja auktoriteta u Crkvi. Spomenimo ih najprije! U uvodu se kaže da je Kristovo gospodstvo preko dara Duha Svetoga izvor svake vlasti u Crkvi. Prvi dio zatim govori konkretno o vlasti u Crkvi koja dolazi od apostolske zajednice. U drugom dijelu raspravlja se o uzajamnim obvezama koje proistječu od vlasti u Crkvi. Vlast je vezana uz svetost ali i posebne darove kao nadgledništvo zaređenih službenika. U trećem dijelu prikazuje se vršenje vlasti u službi zajedništva među Crkvama. To je koinonia. Dalje je obrađen koncilijarni i primacijalni auktoritet u Crkvi ili, drugim riječima, kolektivni i individualni (personalni) aspekt vlasti. Četvrti dio govori o odnosu vlasti prema glavnom njezinom predmetu: čuvanju vjere, podržavanju Crkve u istini. Tu je istaknuta uloga koncila i na poseban način Rimske crkve. Nije zaboravljen ni *sensus fidei* kod vjernika. U petom se dijelu opet govori o koncilijarnom i primacijalnom obliku izvršavanja vlasti. Među njima mora postojati ravnoteža jer su primat i koncilijarnost komplementarni elementi nadgledništva.

Istaknimo najprije pozitivne momente *Deklaracije* pri tretiranju ovih ostalih problema. Čitajući tekst odmah se u prvi mah vidi njegovo bogatstvo, zbijenost, pregnantnost. Inače dokumenat pokazuje konstantnu brigu da se podvuče Kristovo gospodstvo u Crkvi. Naglašena je također odlučujuća uloga Svetoga Duha. On efikasno vodi pleromu Crkve prema svoj istini davajući pri tom zaređenim službenicima svojstveno poslanje kojemu je pripojena odgovarajuća moć. Velika pažnja posvećena je punini tijela Crkve. Istaknuta je i uloga vjernika u aktivnom čuvanju vjere. Spominje se koinonia na različitim razinama od mjesne do opće Crkve. Predmet raspravljanja su episkope, sabornost, koncilijarnost, kolegijalitet i primat. Sudionici su se trudili da nadiđu suprotne stavove kao i branjenje prošlih kontroverzija. Svijesno je izbjegnuto polemički rječnik i stil. Dumont će navesti i ove odlike: ekskluzivno biblijski način govora koji izbjegava bilo kakvo teološko tumačenje (posebno ključnih pojmova episkope i koinonia); progresivni karakter izlaganja od Kristovog gospodstva do univerzalnog primata rimske stolice uz konstantnu brigu da se uzme Duha Svetoga za model i vođu ovog napredovanja; pažnja da se u materiji auktoriteta ne bi izostavilo nešto što se tiče njezinih različitih subjekata, temelja i stupnjeva; najprikladnije povezivanje kristološkog i pneumatološkog aspekta izvršavanja auktoriteta; međusobno usklađeno mjesto Biblije i Tradicije kao polaznih točaka izvršavanja svakog auktoriteta; briga da se istakne eminentno pastoralni cilj obavljanja auktoriteta.¹⁴ Svakako, prvi dojam *Deklaracije* vrlo je povoljan. Odaje vrlo lijepu, snažnu, iscrpnu i zaokruženu sintezu o auktoritetu u Crkvi.

Jasno je da će dokumenat, raspravljajući i o ovim drugim problemima, imati kao i kod primata i negativnih strana. Naći ćemo tu suvišnosti, neuobičajenosti, propusta, nedorečenosti, netočnosti. Spomenimo neke od njih! Stjecaju »kompleksnih povijesnih faktora« pridaje se važnost pri ratificiranju koncilskih odluka sa strane glavnih Stolica pogotovo Rim-

¹⁴ Nav. dj., str. 124—125.

ske (17). Crkva je indefektibilna a ne infalibilna (18). Sumnjivo je prikazano nastajanje kanona (16). Izbjegnuto je čvrsto zauzimanje stava u internom anglikanskom neslaganju da li *episkope* spada na *esse* ili *bene esse Ecclesiae*. Suvišno je bilo opravdavati vjeru u Kristovo gospodstvo kao i vjeru u aktivnu i efikasnu prisutnost Duha Svetoga u Crkvi. U izvršavanju auktoriteta često se govori o odgovornosti namjesto o vlasti, što može dovesti do zabune. O nužnosti uzajamnog djelovanja među elementom primacijalnim i koncilijarnim u izvršavanju auktoriteta govori se neodređeno, nekonkretno. Hilaire Marot dodaje još i ove zamjerke: apostolski auktoritet je nedovoljno istaknut; biskupski auktoritet nije izričito povezan s apostolskim; čini se da se pretpostavlja šira koncepcija apostoliciteta negoli je uobičajena kod katolika; slabo je istaknuta živa tradicija Crkve; ekumenskim koncilima pripisuje se infalibilitet u »osnovnim pitanjima vjere« (19); »obavezujući auktoritet ne dotiče svaki pojedini koncilski dekret, nego samo one koji formuliraju središnje istine spasenja« (19); »takav auktoritet u našim dvjema tradicijama pridaje se decizijama ekumenskih sabora prvih stoljeća« (19), (anglikanci naime tradicionalno priznaju samo četiri prva sabora).¹⁵ Predmet spočitavanja konačno je i upotrebljena, dosada neuobičajena, induktivna metoda.

Anglikansko-katolička *Deklaracija o auktoritetu u Crkvi* doista je vrlo važan dokumenat i s ekumenske i s doktrinarne strane. S ekumenske već stoga što katolici i anglikanci zajednički raspravljaju o značajnim teološko-disciplinarnim pitanjima, i to baš onima zbog kojih je nekada došlo do rastave. Vrijednost dokumenta povećava činjenica što ne potječe od nekog privatnog teologa nego od službene Mješovite teološke anglikansko-katoličke komisije utemeljene upravo ad hoc i sastavljene od vrsnih stručnjaka obiju strana. Zato je njegova objava pobudila veliku pažnju u svijetu uopće a u kršćanskim krugovima posebno. Dokumentat je važan i sadržajno. Jasno je, da *Deklaracija* u međusobnom slaganju nije dosegla katoličku puninu, ona tek »predstavlja značajnu konvergenciju« (25). Ali ona se toj punini dobroano približila. Članovi su Komisije tijekom raspravljanja »doživjeli teološko podudaranje koje ih je često iznenadilo« (25). Dokumentom se postiglo barem to da se sada »stari problemi vide u novom svjetlu« (25). *Deklaracija* je »značajan doprinos« rješenu postojećih pitanja ili ih je barem »postavila u prikladniju dimenziju« (pret. nap.). Da *Deklaracijom* nije ništa drugo učinjeno, uspjeh je već to, što je tu sve sumirano te povučena crta dokle se slažemo u pitanjima auktoriteta u Crkvi i u čemu se razilazimo. Uostalom to i jest bila specijalna nakana Komisije: utvrditi koliko je zajedničkog u uvjerenjima u vezi s koncepcijom i izvršavanjem auktoriteta u Crkvi među dvjema Zajednicama. »I pod tim vidom ovaj dokumenat je dragocjen jer obavezuje gledati stvarima u oči.«¹⁶ U svakom slučaju *Deklaracija* s ekumenskog stajališta predstavlja »bitan napredak«. ¹⁷ Njom je naime jasno postavljen cilj, pokazan put, te učinjen velik korak naprijed. Nadalje »*Deklaracija o auktoritetu u Crkvi* pred-

¹⁵ Hilaire Marot, navedeni članak, str. 64–66.

¹⁶ Christophe J. Dumont, navedeni članak, str. 135.

¹⁷ Hilaire Marot, navedeni članak, str. 68.

stavlja značajnu konvergenciju sa posljedicama zamašne važnosti« (25). One će se pokazati najprije u krilu Anglikanske i Katoličke zajednice. Prije svega *Deklaracija* ulijeva nadu »da će se moći riješiti poteškoće koje još ostaju« (25). No te posljedice još su dalekosežnije. Izvjestilac o *Deklaraciji* u *Christ in der Gegenwart* kaže: »Izvršeni rad ove Komisije ne samo da zaslužuje najveću pažnju nego će također proizvesti danas još nepredvidivo ekumensko djelovanje.«¹⁸ Naime, ovaj teološki dijalog između Katoličke i Anglikanske crkve uvelike će koristiti ekumenskim odnosima između katolika i pravoslavaca te starokatolika i protestanata i uopće svih kršćana međusobno. I konačno »naš stupanj slaganja, koji pokazuje veće zajedništvo među našim Crkvama, može doprinijeti i veliki udio svjedočenju kršćanstva u našem suvremenom društvu« (pret. nap.).

ZAKLJUČAK

Deklaracijom o auktoritetu u Crkvi ispunjen je plan Međunarodne mješovite anglikansko-katoličke komisije zacrtan na Malti 1968: euharistija, ministrij, auktoritet. Što se tiče doktrine, možemo reći, da je u ovim Deklaracijama s anglikanske strane dano sve, ono najviše, čak je negdje možda i nadiđeno službeno stajalište, dok s katoličke strane tu još ništa nije dosegnuta punina naučavanja. U svakom slučaju u dokumentima je sažet maksimum slaganja između dviju Zajednica. Usporedimo li ove tri Deklaracije s materijalne strane, ova posljednja je najopsežnija (5—10—15 stranica, odnosno 12—17—26 brojeva). Ova je zacijelo i najvažnija (ne aksiološki, radi obrađivanog predmeta, jer bi onda to bila ona o euharistiji, nego promatrana čisto praktično, objektivno, s ekumenskog stajališta) jer obrađuje problem gdje je nastao razdor i gdje se on, logično, može opet popraviti, a to je primat. Možda je konačno ova i najbolje teološki obrađena. Ipak, u njoj je najmanje suglasnosti. Zato se i govori na koncu *Deklaracije*: »Postigli smo slaganje u nauci o euharistiji, ministriju i, bez obzira na rezerve paragrafa 24., o auktoritetu« (26). Ipak ovo »doktrinarno slaganje«, nastaviti će isti broj dokumenta, »plod teoloških komisija, ne može po sebi postići cilj kršćanskog jedinstva«. Radi toga će poslije završene javne kritike sve tri Deklaracije biti opet redigirane, pa ponovno zajedno izdane. Tada će se ovaj divni ekumenski triptih dati na odobrenje odgovarajućim crkvenim vlastima »kako bi procijenile da li (Deklaracije) mogu ili ne mogu biti smatrane sposobnima izraziti jedinstvo na razini vjere u ovim osnovnim temama« (26). »Komisija tako podlaže svoj rad vlastima od kojih je primila zadaću, a s njihovim ga dopuštenjem predstavlja svim Crkvama« (pret. nap.) ».. da naš trud... posluži ne samo nama, nego također i kršćanima različitih tradicija u zajedničkom traženju jedinstva Kristove Crkve« (pret. nap.).

Kolika razlika od Razgovora u Malinesu do dijaloga u Anglikansko-katoličkoj komisiji! Koliki napredak kroz 50 godina! Ne samo u dubini, stručnosti, službenosti nego i u dometu, uspjehu, rezultatima. Tamo je bilo nasumce, zanosno, privatno, gotovo bi se reklo amaterski. Ovdje

¹⁸ Navedeni članak *Wann reichen sich Rom und Canterbury die Hand?*, str. 59

sistematski, kvalificirano, stručno i službeno. Ipak, da nije bilo Malinesa, ne bi bilo ni ARCIC-a.¹⁹

Na dan objavljenja *Deklaracije* 19. siječnja 1977. na generalnoj audijenciji u srijedu govoreći o temi koja je bila određena prigodom Svjetske molitvene osmine za sjedinjenje kršćana 1977. »nada ne razočarava« (Rim 5, 5) rekao je Pavao VI., aludirajući bez sumnje na naš dokumenat, i ovo: »Naša je nada također utemeljena i poduprta pozitivnim rezultatima, što proizlaze iz traženja jedinstva među kršćanima... Traženje jedinstva ostvaruje i sve češće susretanje na doktrinarnom planu, pa pozitivne konvergencije uzimaju sve više maha također i u pitanjima koja su u prošlosti žestoko suprotstavljala kršćane, kao ona o stvarnosti euharistije, o ministeriju i o auktoritetu u Crkvi. Dijalog između Katoličke crkve i drugih Crkava te Crkvenih zajednica, podržavan molitvom, prosljeđuje svoj delikatni posao, koji — nadamo se — vodi punom razbistravanju svih spornih vjerskih pitanja te potpunom slaganju u svekolikoj istini.«²⁰ U osobnom pak susretu s primasom Anglikanske zajednice drom Cogganom 28. travnja 1977. papa je otvoreno bez uviđanja pun zanosa izjavio: »Riječi nade *Anglikanska crkva sjedinjena, ne apsorbirana* nisu više samo san.«²¹ A »kako će razvoj stalno ići naprijed: sjedinjenje između Rima i Canterburyja došlo je nadomak. San Malinskih razgovora od 1921. do 1926. pretvorio se u realnu mogućnost.«²²

¹⁹ *Anglican-Roman Catholic International Commission*.

²⁰ *L'Osservatore Romano*, Roma, 20. siječnja 1977, str. 2.

²¹ *Anglikanski primas Coggan kod pape Pavla VI.*, u *Glasi Koncila*, Zagreb, 22. svibnja 1977, broj 10, str. 3. *Anglikanska crkva sjedinjena, ne apsorbirana* naslov je spisa dom Lamberta Beauduina što ga je na četvrtoj konferenciji u Malinesu 20. svibnja 1925. pročitao kardinal Mercier.

²² Navedeni članak *Wann reichen sich Rom und Canterbury die Hand?*, str. 60.